

NARODOWY INSTYTUT KULTURY I DZIEDZICTWA WSI

zaprasza na

Szkolenia internetowe dla KGW – wykłady etnograficzne

Specyfika kultury ludowej
województwa wielkopolskiego
Anna Weronika Brzezińska
materiał szkoleniowy

Organizator

Institucja finansowana przez:

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

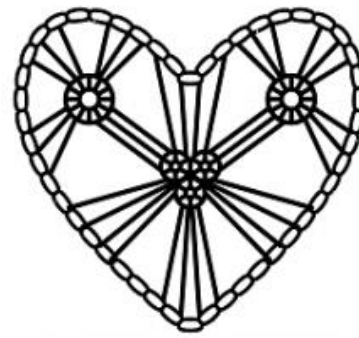

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Patronat honorowy
Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Robertu Telusa

Plan spotkania

1. Ogólny zarys specyfiki kultury ludowej województwa, z zaznaczeniem historycznych i naturalnych uwarunkowań, które ją kształtowały
2. Zróżnicowanie kulturowe regionu z odniesieniem do mapy województwa (regiony i grupy etnograficzne, mniejszości narodowe, etniczne, wyznaniowe itd.)
3. Prezentacja emblematycznych wyróżników w/w regionów i grup etnograficznych (obrzędów, kulinariów, stroju, folkloru)
4. Informacja o podstawowej bibliografii, netografii i instytucjach

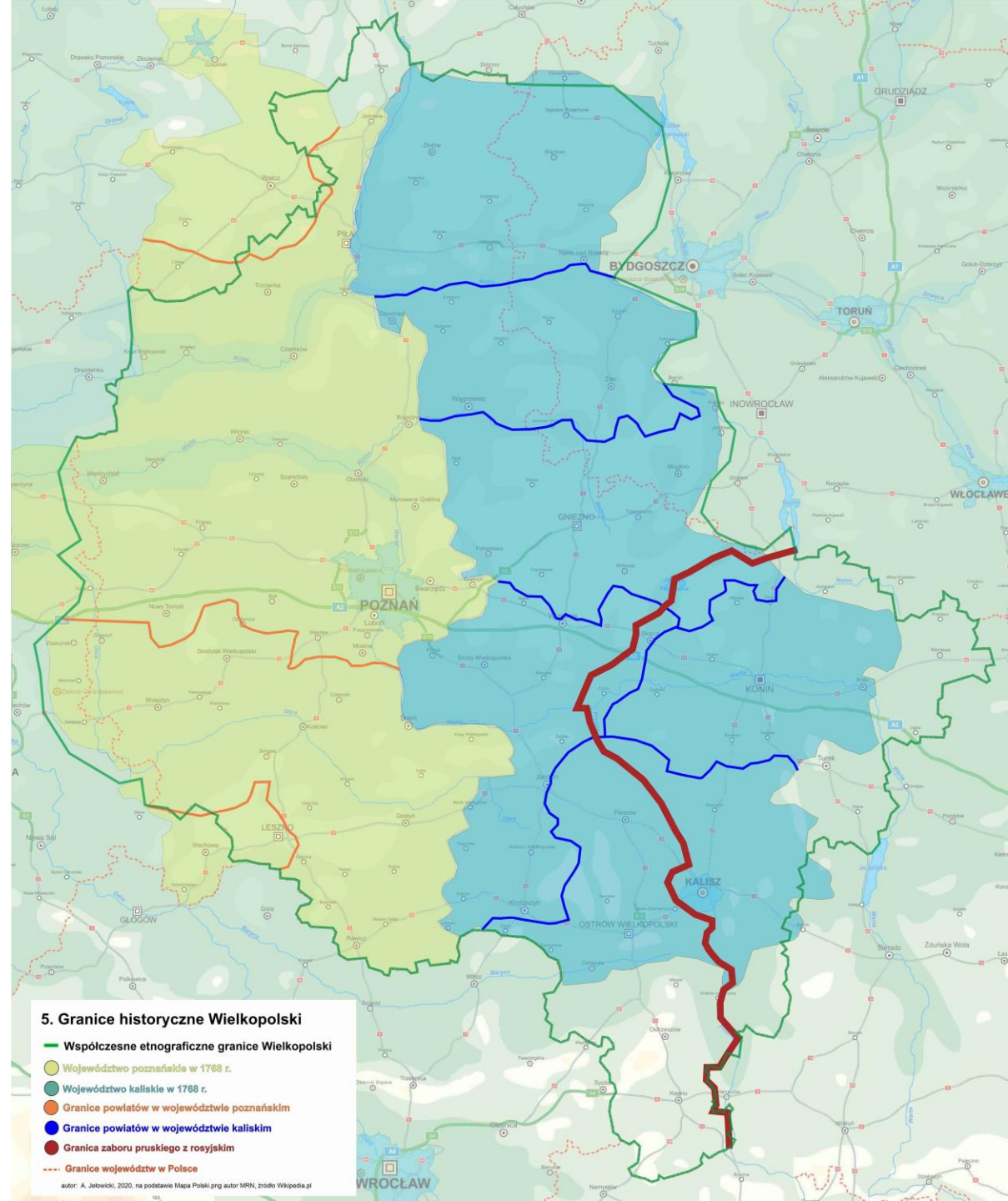
www.histmag.org

POLSKA
REGIONY HISTORYCZNE

www.exgeo.pl

<http://etnowielkopolska.pl/mapa-dziedzictwa-kulturowego/>

5. Granice historyczne Wielkopolski

- Współczesne etnograficzne granice Wielkopolski
 - Województwo poznańskie w 1768 r.
 - Województwo kaliskie w 1768 r.
 - Granice powiatów w województwie poznańskim
 - Granice powiatów w województwie kaliskim
 - Granica zaboru pruskiego z rosyjskim
 - Granice województw w Polsce
- autor: A. Jębiński, 2020, na podstawie Mapa Polski.png autor: MRN, źródło: Wikipedia.pl

Granice etnograficzne regionu

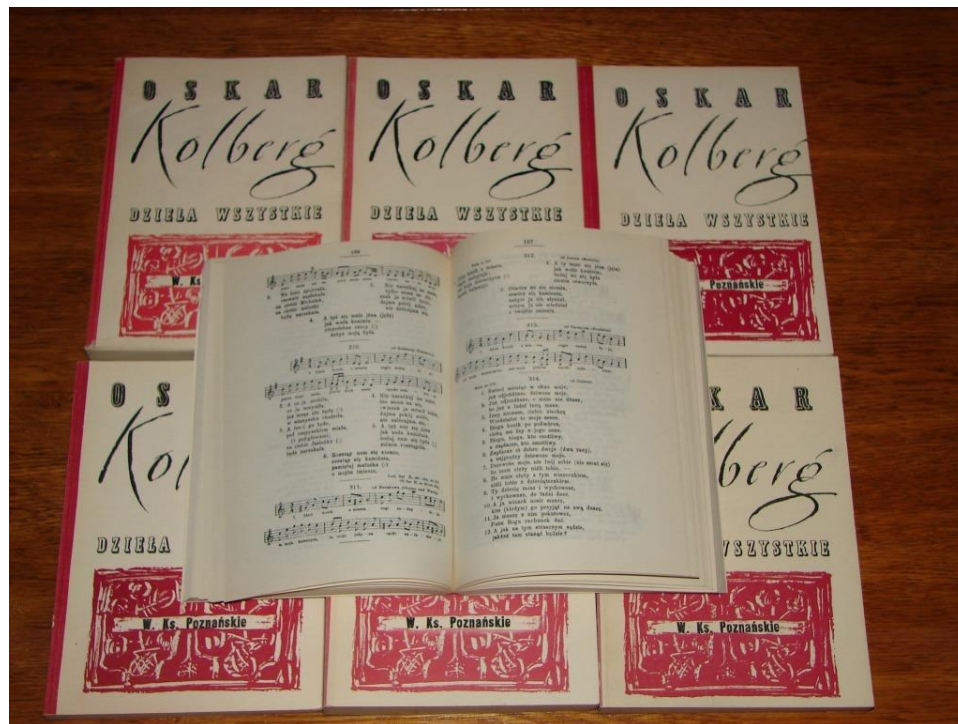
- Dorzecze środkowej i dolnej Warty
- Rzeka Noteć od PÓŁNOCY
- Rzeka Barycz od POŁUDNIA
- Rzeka Odra od ZACHODU
- Rzeki Prosna i Warta od WSCHODU

<https://regionwielkopolska.pl/kultura-ludowa.html>

Źródła wiedzy o przeszłości regionu

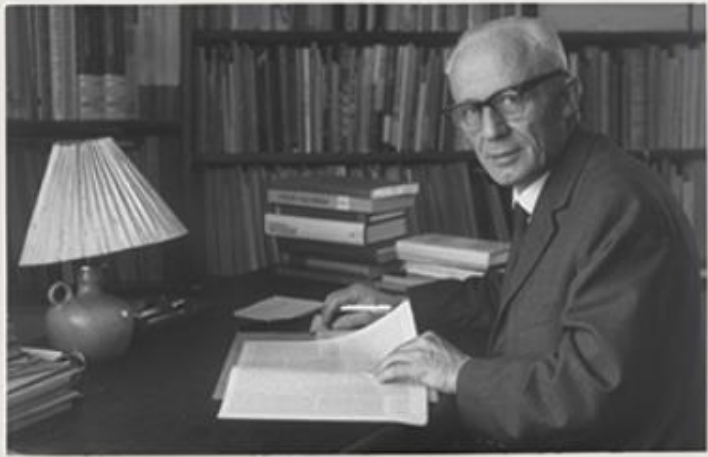
- Oskar Kolberg
- *Wielkie Księstwo Poznańskie 1875–1882*, zob. DWOK T. 9–15

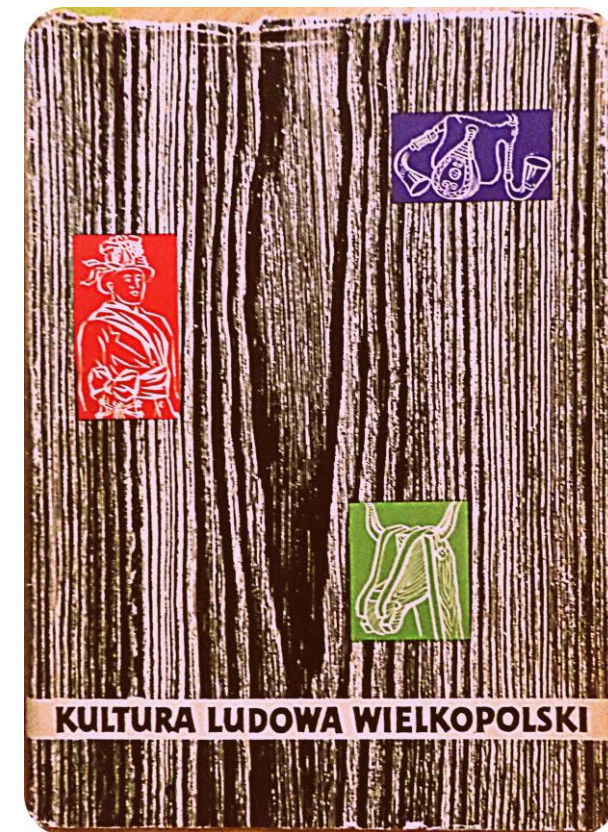
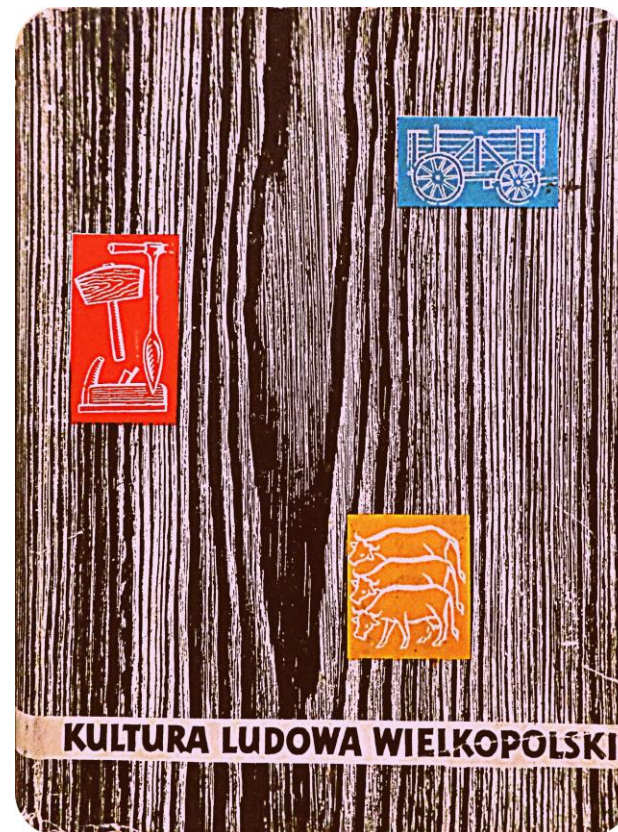
- **Józef Burszta (1914-1987) i zespół**
- *Kultura ludowa Wielkopolski 1960-67*

Kraj (gr. etn.)	Polska	Obiekt - temat	Grupa rzeczowa	Autor i data wyk. fotografii	Nr zapis.
Woj. (gr. etnogr.)		prof. dr Józef Burszta /1914-1987/		S. Kusza lata 70-te	4481/BI
Powiat		Autor i czas wykonania obiektu		Zródło reprodukcji	
Gmina		Obiekt znajduje się:			
Miejscowość					

verte →

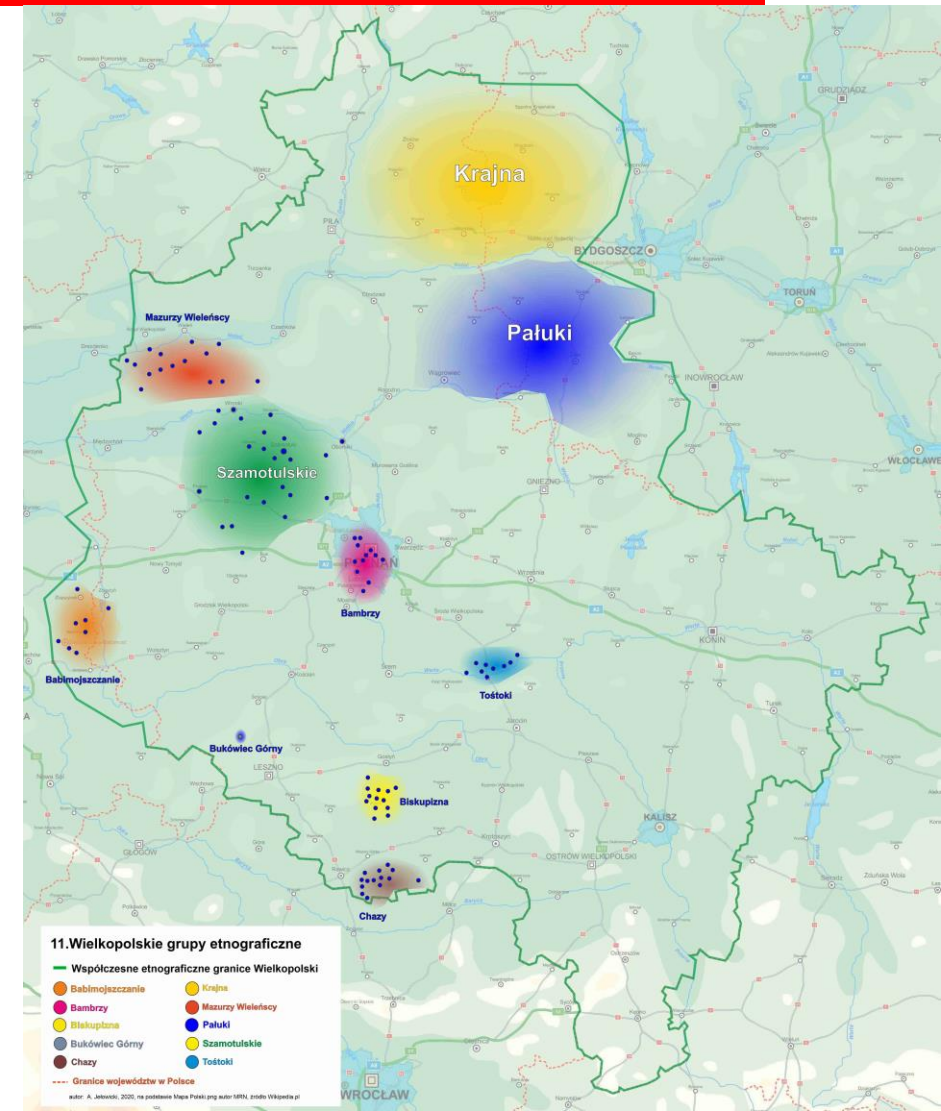
Druk. UAM UAM 288/14-2000-2V/74

<http://cyfrowearchiwum.amu.edu.pl/>

Zróżnicowanie kulturowe regionu z odniesieniem do mapy województwa

- Region Kozła
- Ziemia Szamotulska
- Mazurzy Wieleńscy –okol. Wielenia i Krzyża
- Krajna – Sepolno Kraj., Złotów, Piła, Wyrzysk)
- Pałuki – pow. żniński, szubiński, wągrowiecki
- Bambrzy – Poznań
- Bukówiec Górny – pow. leszczyński, gm. Włoszakowice
- Biskupizna – 11 wsi / pow. gostyński
- Chazacy / Hazacy / Hazy – rz. Orla i Barycz / pow. rawicki
- Kaliskie
- Tośtoki – okolice Nowego Miasta

Prezentacja emblematycznych wyróżników w/w regionów i grup etnograficznych

gospodarność, praca organiczna, działalność społeczna, duma, przywiązanie do ziemi i do tradycji, pamięć o Powstaniu Wielkopolskim

TRADYCJE MUZYCZNE – RĘKODZIEŁO – KULINARIA

KOZIOŁ WESELNY BIAŁY

SNUTKA GOLIŃSKA

ANDRUTY KALISKIE

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Uroczystości odpustowe ku czci Św. Rocha
z obrzędem błogosławieństwa zwierząt w
Mikstacie, 2015

Tradycje kulturowe
Bambrów Poznańskich, 2018

Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce, 2017

Tradycje kulturowe Biskupizny, 2016

Tradycje weselne z Szamotuł i okolic, 2017

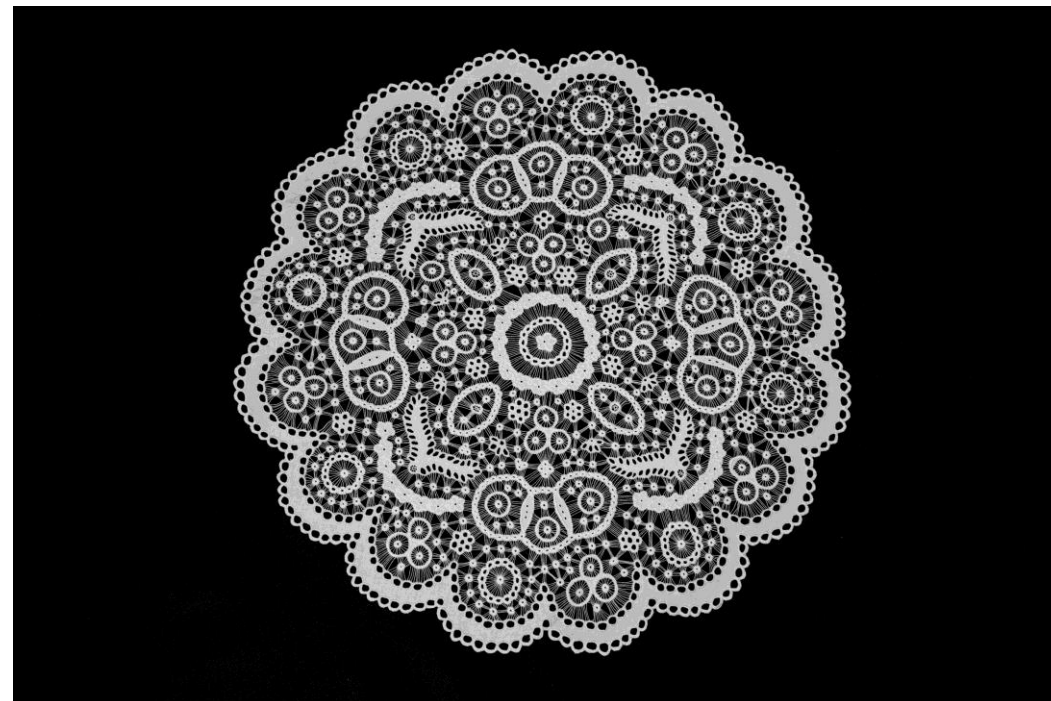
Tradycje kulturowe Bukówca Górnego, 2021

Snutka golińska – hafciarstwo południowej Wielkopolski, 2022

Źródła fotografii:

<https://niematerialne.nid.pl/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/krajowa-lista-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego/>

Krajowa lista dobrych praktyk

- **Biesiada Folkloru Ziemi Kaliskiej**

<https://niematerialne.nid.pl/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/krajowy-rejestr-dobrych-praktyk/>

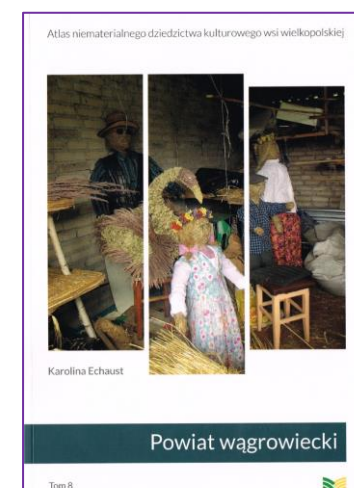
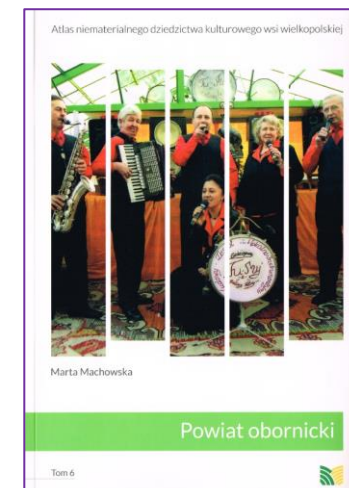
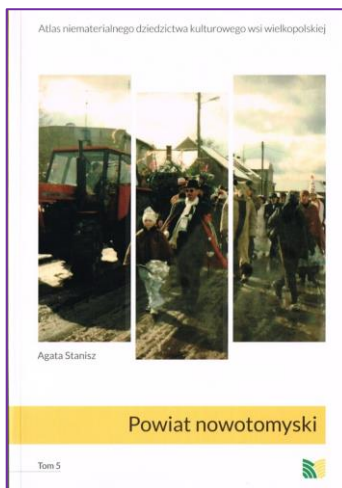
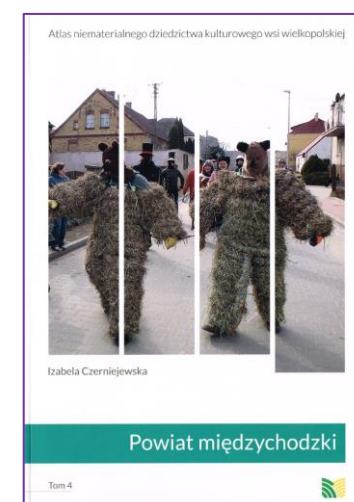
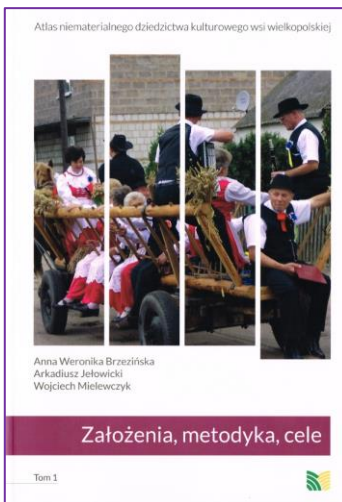

Gdzie można znaleźć informacje o Wielkopolsce?

- 1. Badaczk i badacze:** Stanisław Błaszczyk, Andrzej Brencz, Józef Burszta, Mirosława Bobrowska, Anna Weronika Brzezińska, Karolina Dziubata-Smykowska, Adam Glapa, Anna Maria Gałczyńska, Arkadiusz Jełowicki, Piotr Kulka, Joanna Minkszty, Jacek Schmidt, Aleksandra Wojciechowska
- 2. Instytucje:** Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu (<https://regionwielkopolska.pl/>), Centra Kultury i Sztuki w Kaliszu oraz w Koninie
- 3. Muzea:** Muzeum Etnograficzne w Poznaniu, Muzeum narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie, Muzea Okręgowe w Koninie, Kaliszu, Lesznie, Pile, Park Etnograficzny w Dziekanowicach, Muzeum Budownictwa Zachodniej Wielkopolski w Wolsztynie
- 4. Pozostałe:** Kompania Artystyczna Mozaika i Alfabet Tradycji (<https://alfabettradycji.pl/>), Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty (<http://cyfrowearchiwum.amu.edu.pl/>)

Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

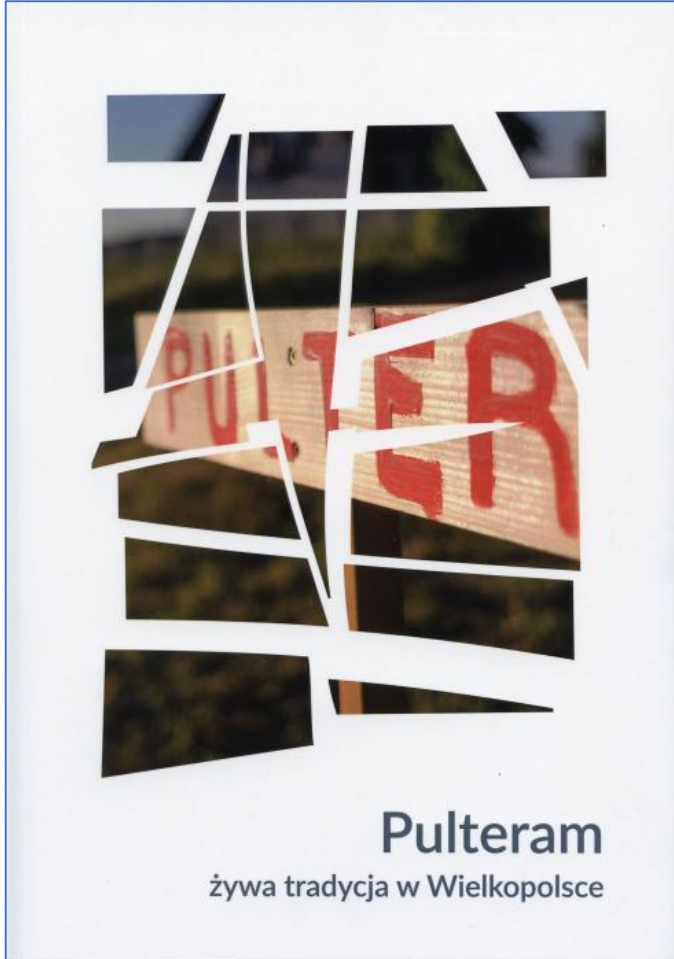
<http://etnowielkopolska.pl>

- 1 – Granice Wielkopolski wg Kultury ludowej Wielkopolski
- 2 – Granice Wielkopolski wg Atlasu Języka i Kultury Ludowej Wielkopolski
- 3 – Granice Wielkopolski wg Andrzeja Brencza
- 4 – Współczesne granice etnograficzne Wielkopolski
- 5 – Granice historyczne Wielkopolski
- 6 – Twórcy ludowi w Wielkopolsce
- 7 – Siwki w Wielkopolsce
- 8 – Muradyny i żandary w Wielkopolsce
- 9 – Cymper w Wielkopolsce
- 10 – Podkoziółek i bery w Wielkopolsce
- 11 – Wielkopolskie grupy etnograficzne
- 12 – Biskupizna
- 13 – Region Kozła
- 14 – Zjawiska kulturowe w Wielkopolsce wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego
- 15 – Zespoły ludowe w Wielkopolsce
- 16 – Wielkopolskie stroje ludowe
- 17 – Wielkopolscy laureaci Nagrody im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”

ZWYCZAJ PRZEDWESELNY:

Pulteram / pulter / polter / polterabend

ZWYCZAJE DOROCZNE:

- **PONIEDZIAŁEK WIELKANOCNY: muradyny, żandary, siwki**
- **KONIEC KARNAWAŁU: podkoziółek, cymper, bery**

PODKOZIOŁEK, BERY, CYMPER
żywa tradycja w Wielkopolsce

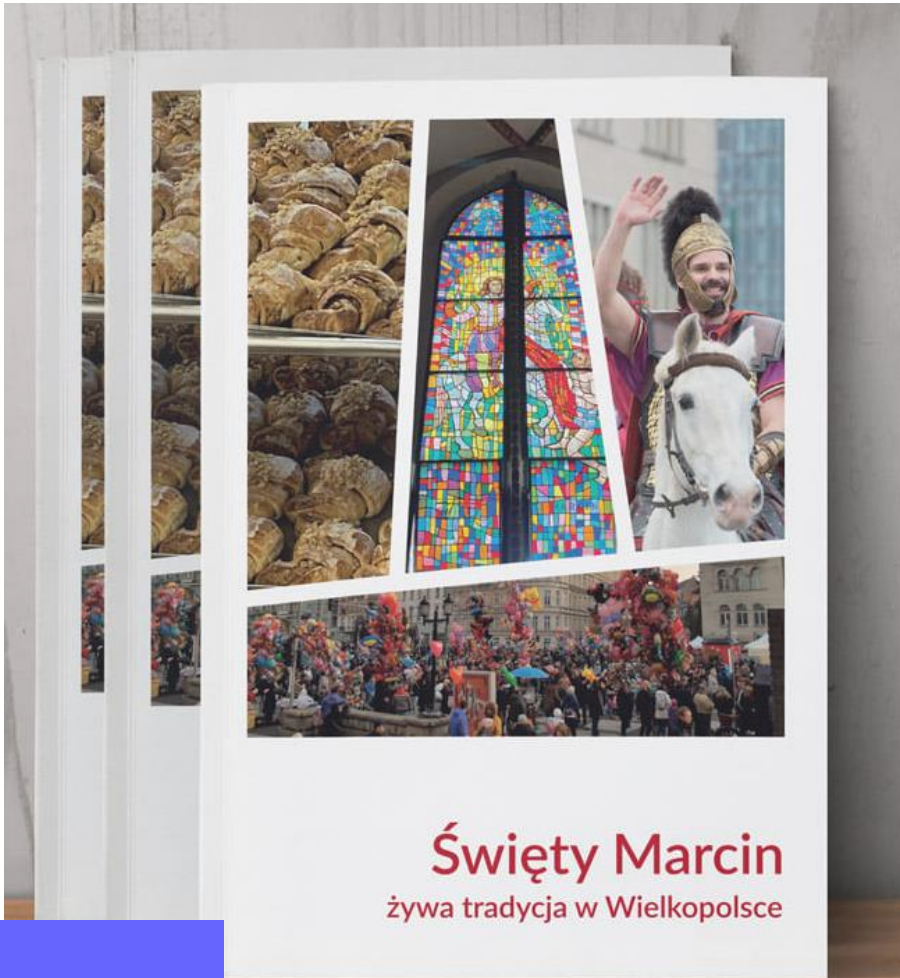

MURADYNY, ŻANDARY, SIWKI
żywa tradycja w Wielkopolsce

<https://kulturaupodstaw.pl/muradyny-zandary-siwki-zwyczajeniecznane-wielkanoc-w-wielkopolsce-arkadiusz-jelowicki/>

ŚWIĘTY MARCIN:

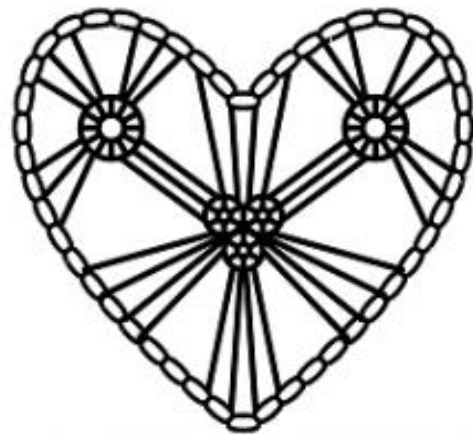
Rogale (święto)marcińskie oraz dobroczynność

<https://kulturaupodstaw.pl/>

wielkopolska.
kultura u podstaw

Kontakt: awbrzez@amu.edu.pl

Prof. UAM dr hab. Anna Weronika Brzezińska
Instytut Antropologii i Etnologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze

NARODOWY INSTYTUT KULTURY I DZIEDZICTWA WSI

zaprasza na

Szkolenia internetowe dla KGW – wykłady etnograficzne

Strój ludowy jako wyraz
tożsamości lokalnej
Anna Weronika Brzezińska
materiał szkoleniowy

Organizator

Institucja finansowana przez:

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

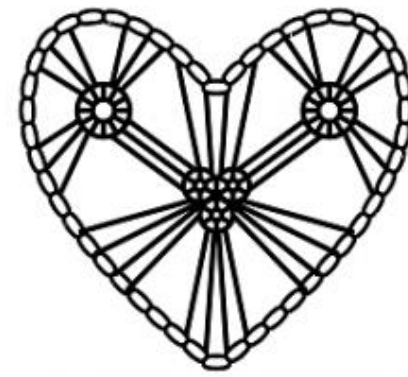

Ministerstwo Rolnictwa
i Rozwoju Wsi

Patronat honorowy
Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Robertu Telusa

Plan spotkania

1. Wprowadzenie: strój ludowy jako wyraz tożsamości lokalnej
2. Prezentacja charakterystyki strojów regionu, z odniesieniem do mapy województwa i współczesnych grup etnograficznych
3. Pozytywne i negatywne przykłady strojów stosowanych przez KGW
4. Informacja o podstawowych źródłach wiedzy na temat stroju (bibliografia, netografia, instytucje)

Strój ludowy jako wyraz tożsamości lokalnej

1. Pokazujemy kim i skąd jesteśmy?
2. Jaka jest nasza historia – regionu, miejscowości, rodziny?
3. Co chcemy o sobie opowiedzieć?

ODZIEŻ – UBIÓR – STRÓJ – KOSTIUM

Etnograf Adama Glapa oraz kobieta w stroju z Dabrowki Wielkopolskiej, ze zbiorów J. Wycisk (wnuczki)

ODZIEŻ – UBIÓR – STRÓJ – KOSTIUM

- Praktyczne
- Estetyczne
- Magiczne
- **Określenie wieku, zawodu, pozycji w społeczności i rodzinie**

ODZIEŻ – UBIÓR – **STRÓJ** – KOSTIUM

- status i pozycja społeczna konkretnej osoby lub całej grupy
- **tożsamość regionalna**
- przynależność do określonej grupy społecznej, etnicznej, religijnej i narodowej (m. in. rola stroju ludowego w okresie zaborów)

Śpiewaczki ludowe z Rawicza – Franciszka Nowicka i Władysława Śnietała na występie w Krobi. Zdjęcie wykonane 24 II 1974 r.

Fot. B. Linette

Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty

ODZIEŻ – UBIÓR – STRÓJ – **KOSTIUM**

- Reprezentacja grupy regionalnej
- **Spójny wizerunek sceniczny**
- Przebranie

Kapela z Rawicza

Fot. B. Linette

Cyfrowe Archiwum im. Józefa Burszty

Stroje wielkopolskie

- Nie ma jednego stroju wielkopolskiego, są **stroje wielkopolskie**
- Każdy ze strojów funkcjonujących na obszarze Wielkopolski był wewnątrznie zróżnicowany, dzięki czemu mówimy o **typach strojów wielkopolskich**

1. bamberski
2. poznański
wiejski
3. bukowski
4. kościański
5. Szamotulski
6. średzki
7. śremski

8. krajeński
9. pałucki
10. dąbrowiecki
11. babimojski
12. wolsztyński

13. biskupiański
14. (c)hazacki
15. rawicki
16. krotoszyński
17. pleszewski
18. goliński
19. jarociński
20. kaliski
21. ołobocki
22. kępiński

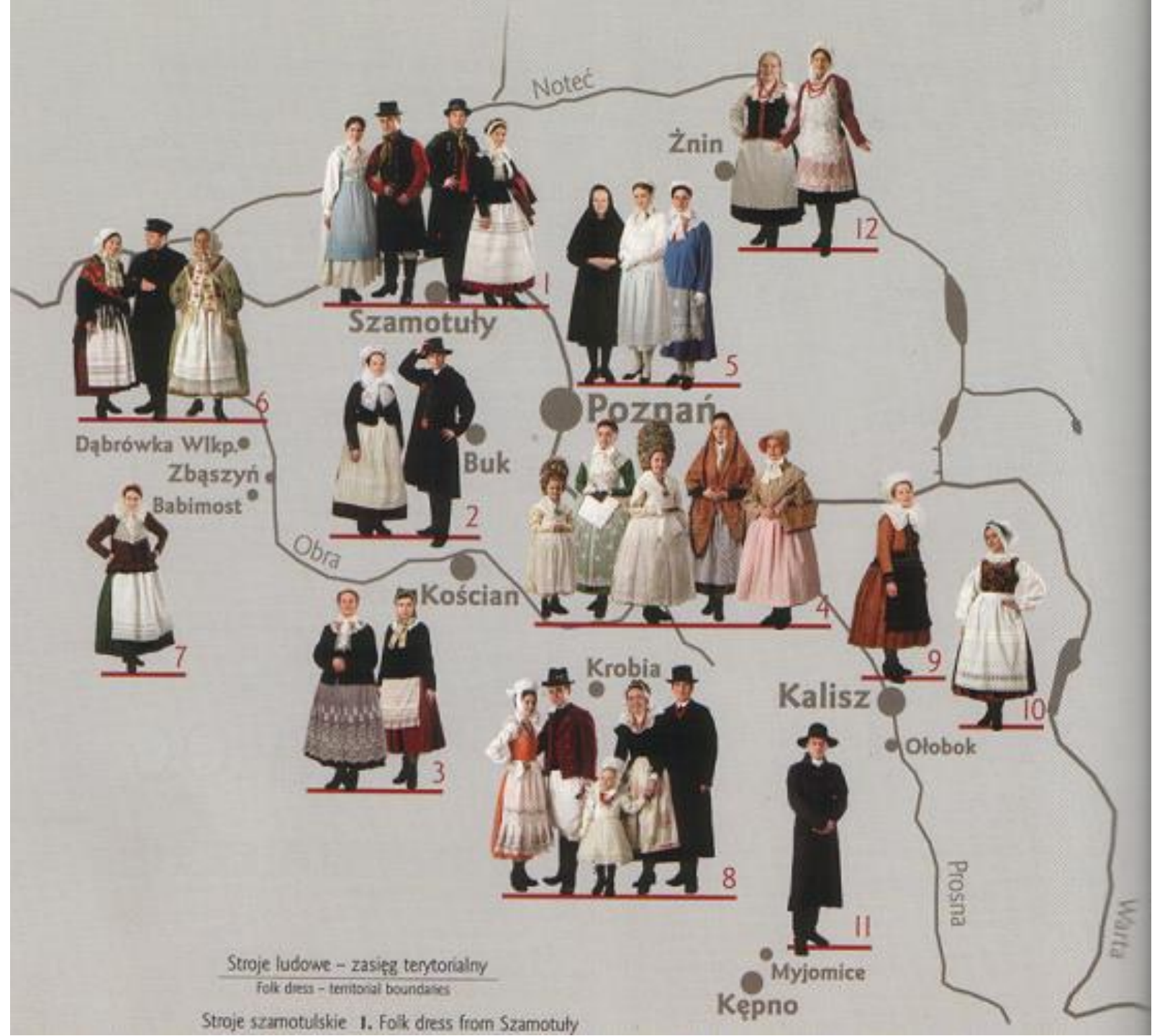
- Wielkopolskie stroje ludowe cechowały często formy krojów, dla których inspiracją był ubiór mieszkańców miasta lub warstw szlacheckich
- Istotne były także kontakty z osadnikami z terenów Niemiec, Śląska i innych regionów ościennych, co powodowało częste zapożyczenia i inspiracje

Adam Glapa, *Ubiór chłopski*, w: J. Burszta (red.), *Kultura ludowa Wielkopolski*, t. 1, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 1960

Wielkopolskie stroje ludowe można podzielić na **PIĘĆ** grup

- Stroje ludowe z Wielkopolski **środkowej** (bamberski, poznański wiejski, bukowski, kościański, szamotulski, średzki i śremski)
- Stroje ludowe z Wielkopolski **północnej** (krajeński i pałucki)
- Stroje ludowe z Wielkopolski **zachodniej** (dąbrowiecki, babimojski i wolsztyński)
- Stroje ludowe z Wielkopolski **południowej** (biskupiański, (c)hazacki, rawicki, krotoszyński, pleszewski)
- Stroje ludowe z Wielkopolski **południowo-wschodniej** (goliński, jarociński, kaliski, ołobocki, kępiński)

Iwona Rosińska, *Suknia wydaje ludzkie obyczaje. Wielkopolskie stroje ludowe w zbiorach Muzeum Etnograficznego*, Poznań: Muzeum Narodowe w Poznaniu, 2005.

DETALE

KOLORYSTYKA

FORMA

MOTYWY

Tradycyjne ubiory ludowej ze wsi Głogowa (gm. Raszków, pow. ostrowski) zrekonstruowane przez członkinie i członków Zespołu Tańca Ludowego „Głogowianie”. Biesiada Folkloru Ziemi Kaliskiej, Brzeziny 2019, fot. A. W. Brzezińska

Tradycyjne ubiory ludowej ze wsi Golina k. Jarocina oraz Ciświca, 2013, fot. A. W. Brzezińska

Zespół Tańca Ludowego „Swojacy” ze Skrzebowej (gm. Raszków, pow. ostrowski) , Biesiada Folkloru Ziemi Kaliskiej, Brzeziny 2019, fot. P. Kulka

Jak się (nie)ubierać

- Strój ludowy czy tradycyjny ubiór wiejski?
- Dostosowany do:
 - okoliczności (reprezentacyjny, roboczy)
 - pory roku
 - wieku (wianki na głowach!)
- Źle dobrany materiał
- Brak hasek pod spódnicami
- Nieodpowiednie obuwie
- Strój jak mundurek (wszyscy „pod sznurek”)
- Fryzury, makijaż, manicure

Biesiada Folkloru Ziemi Kaliskiej, Brzeziny 2017, fot. A. W. Brzezińska

Archiwum Anny Marii Gałczyńskiej

Kapela z Kociny, Folklor Południowej Wielkopolski

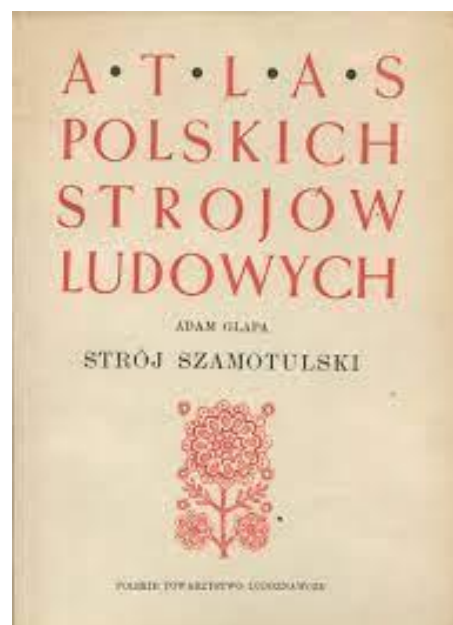

I i II Turniej Kół Gospodyń Wiejskich Południowej Wielkopolskich, fot. Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej

Gdzie można znaleźć informacje o wielkopolskich strojach ludowych?

1. Portal internetowy **strojeludowe.net**
2. Seria wydawnicza „Atlas Polskich Strojów Ludowych” Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego
3. Zespół Folklorystyczny „Wielkopole”
4. Muzeum Etnograficzne, Oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu
5. Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej
6. Muzeum Okręgowe w Lesznie
7. Muzeum Okręgowe w Koninie
8. Muzeum Okręgowe w Pile
9. MUZEA REGIONALNE

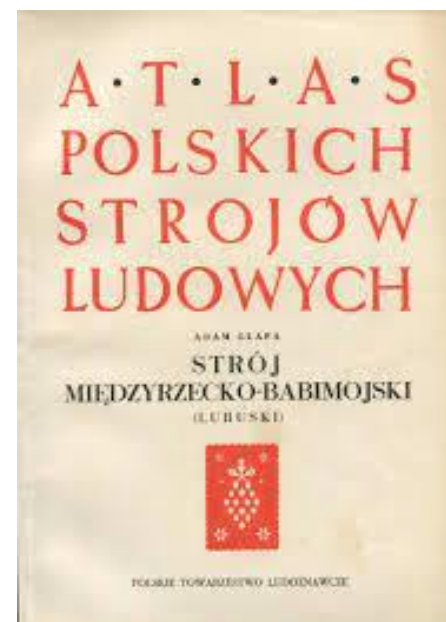

A.T.L.A.S.
POLSKICH
STROJÓW
LUDOWYCH

<https://cyfrowaetnografia.pl/items/show/10447>

<https://cyfrowaetnografia.pl/items/show/10449>

<https://cyfrowaetnografia.pl/items/show/10446>

A·T·L·A·S POLSKICH STROJÓW LUDOWYCH

JOANNA MINKSZTYM

STRÓJ BAMBRÓW POZNAŃSKICH

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE

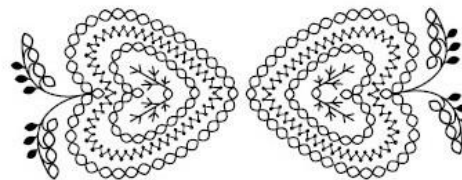

314. Hafty w stroju uroczystym mężatki. Z kolekcji ME MNP.
Fot. A. Stanisz

A·T·L·A·S POLSKICH STROJÓW LUDOWYCH

JOANNA MINKSZTYM, RAFAŁ ROSOLSKI

STRÓJ KOŚCIAŃSKI

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE

28. Zespół Pieśni i Tańca „Żeńcy Wielkopolscy” z Nietążkowa, 2012 r.,
z kolekcji ZPiT, fot. J. Marciniak

<https://ptl.info.pl/dzialalnosc-wydawnicza/oferta-zamowienie/57,Oferta-wydawnicza-PTL.html>

<https://folklor.pl/aktualnosc/wystawa-kobieta-w-wielkopolskiej-kulturze-tradycyjnej/>

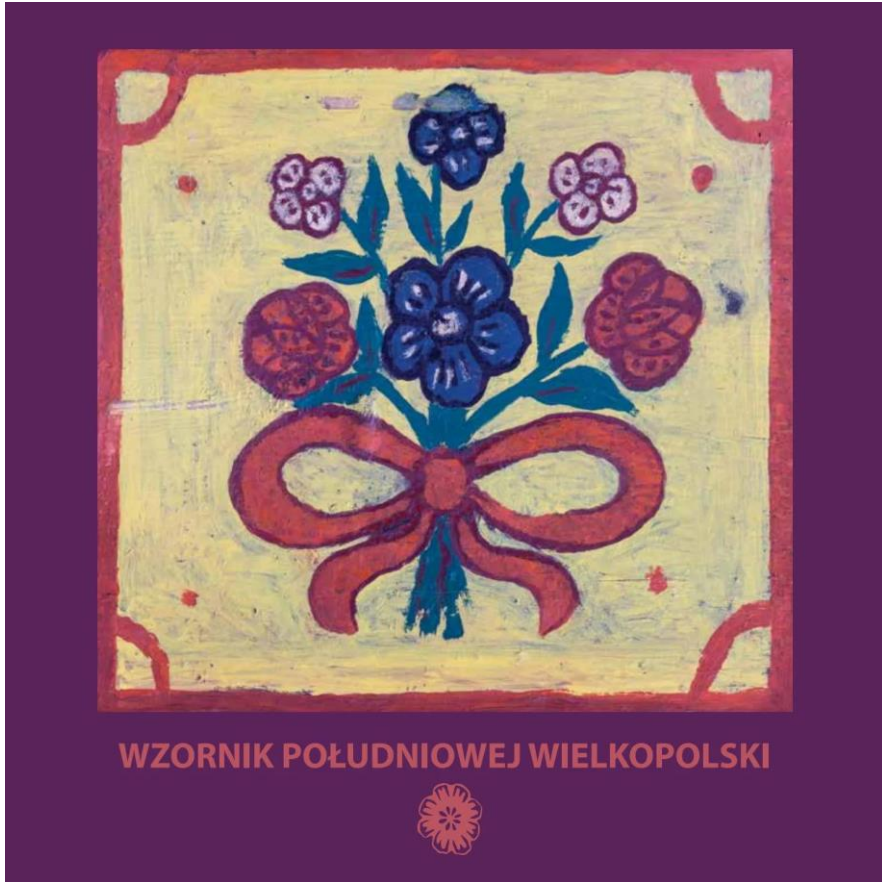
<https://folklor.pl/>

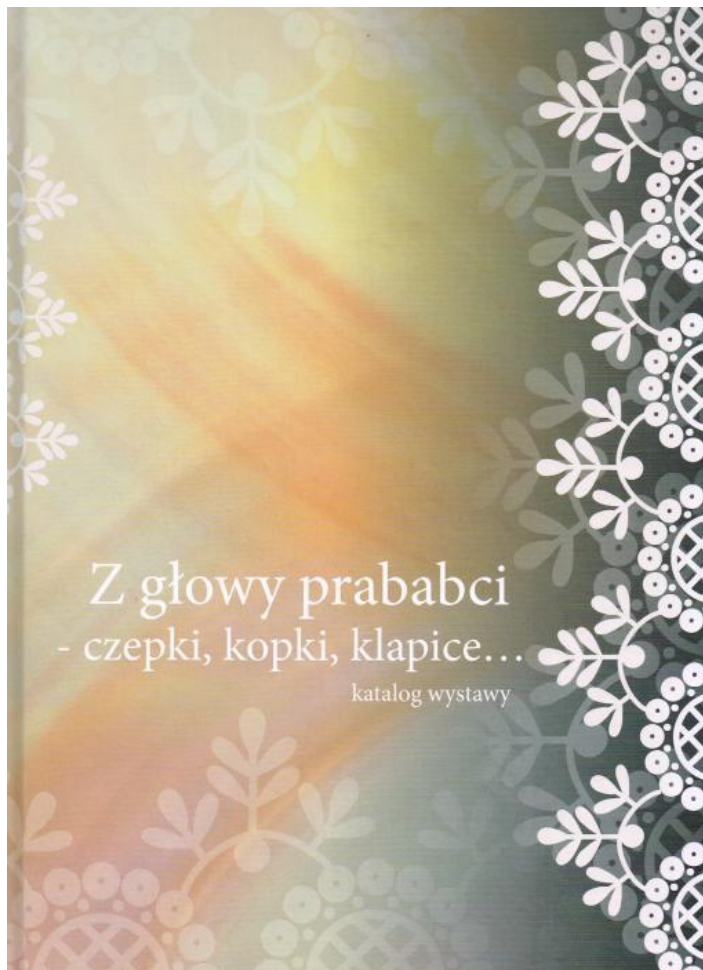
Muzeum Narodowe
w Poznaniu

<https://sklep.mnp.art.pl/produkt/suknia-wyduje-ludzkie-obyczaje/>

https://issuu.com/mozkk/docs/wzornik_www

*Z głowy prababci
czepki, kopki, kłapice...*

Wystawa czynna
14.07.2020 - 31.12.2020
Muzeum Okręgowe w Lesznie
dawna synagoga
ul. G. Narutowicza 31
www.muzeum.leszno.pl

Patronat honorowy

Patronat medialny

MUZEUM
ZIEMI ŻŁOTOWSKIEJ

**WZORY
HAFTU
KRAJEŃSKIEGO**

promocja
wzornika

spotkanie poprowadzi dr hab. Dorota Angutek
29.10.2019 (wtorek), godz. 17:00
Spichlerz złotowski - I piętro
ul. Spichrzowa 9 w Złotowie
wstęp wolny

 Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„EtnoPolska 2019”

 ZŁOTOWSKIE
aktualności

Patronat medialny:

<https://muzeum-zlotow.pl/?event=wzory-haftu-krajenskiego-promocja-wzornika>

https://muzeum-zlotow.pl/wp-content/uploads/2019/09/karty_kolor_druk-2.pdf

MUZEUM
ZIEMI RAWICKIEJ

Katalog Wzorów Haftów występujących na terenie Hazów

Wzór haftu z czapka

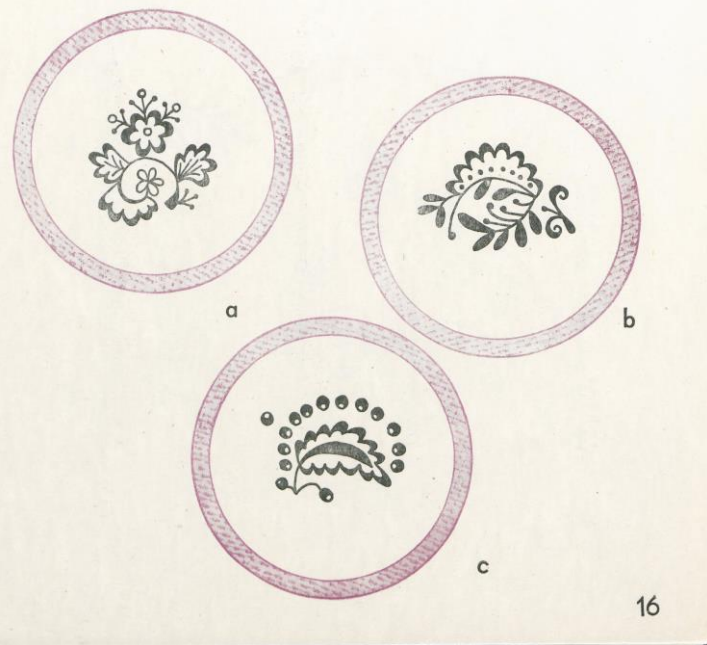
Czesława Rabciga, Stwalno

Wzór haftu z rąbca

Maria Mecler, Szymanowo

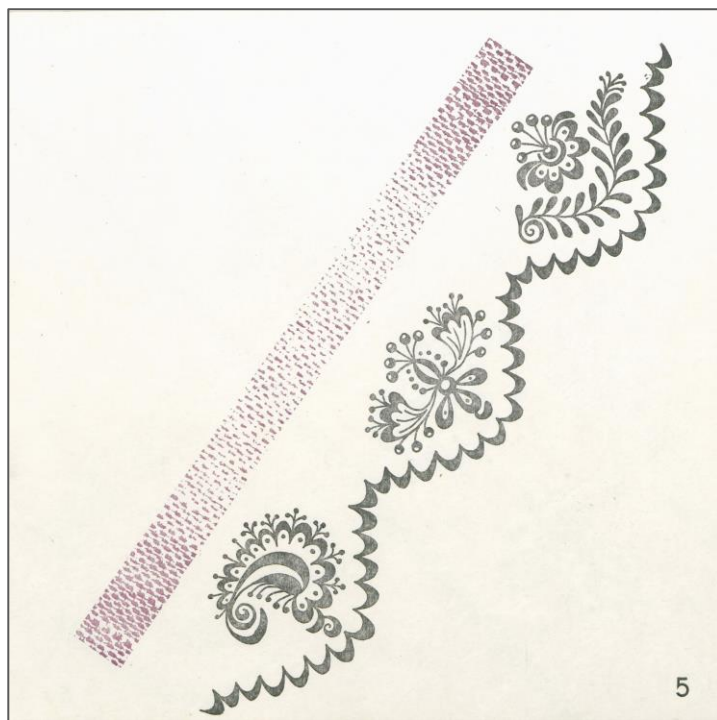
**KATALOG
WZORÓW
HAFTÓW
BISKUPIAŃSKICH**

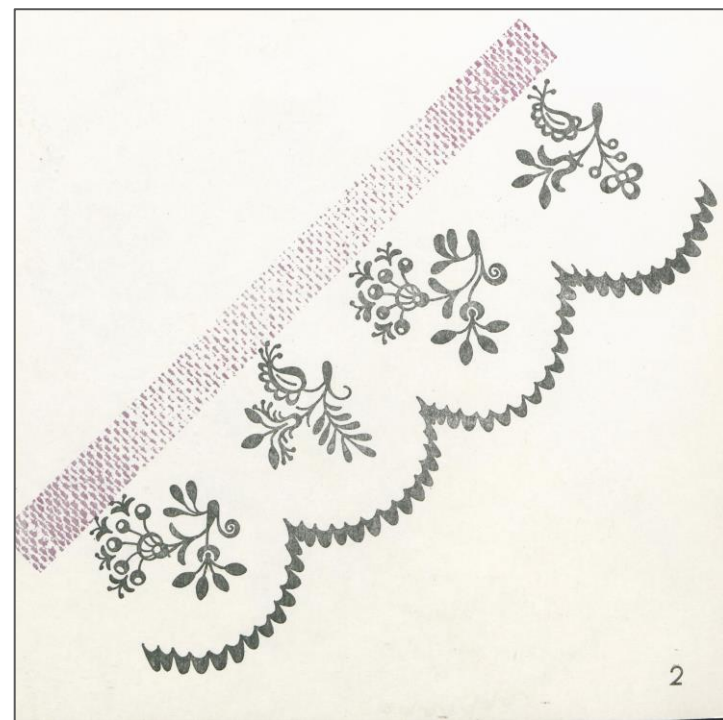
16

12

5

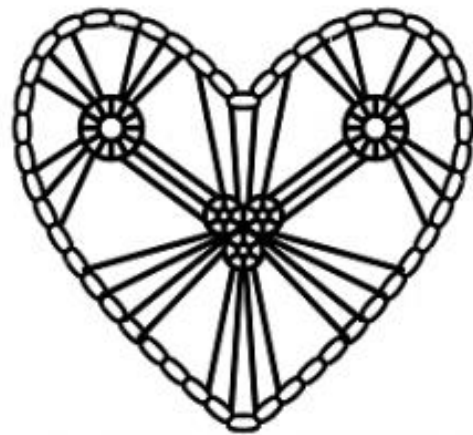

2

Koła hafciarskie

- Haft pałucki – Muzeum Regionalne w Wągrowcu, p. Wiesława Gruchała
- Haft szamotulski – Szamotulski Ośrodek Kultury
- Haft krajeński – <https://www.facebook.com/haftkrajski>
- Snutka golińska – Stowarzyszenie Golina z Wyobraźnią

Kontakt: awbrzez@amu.edu.pl

Prof. UAM dr hab. Anna Weronika Brzezińska
Instytut Antropologii i Etnologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze